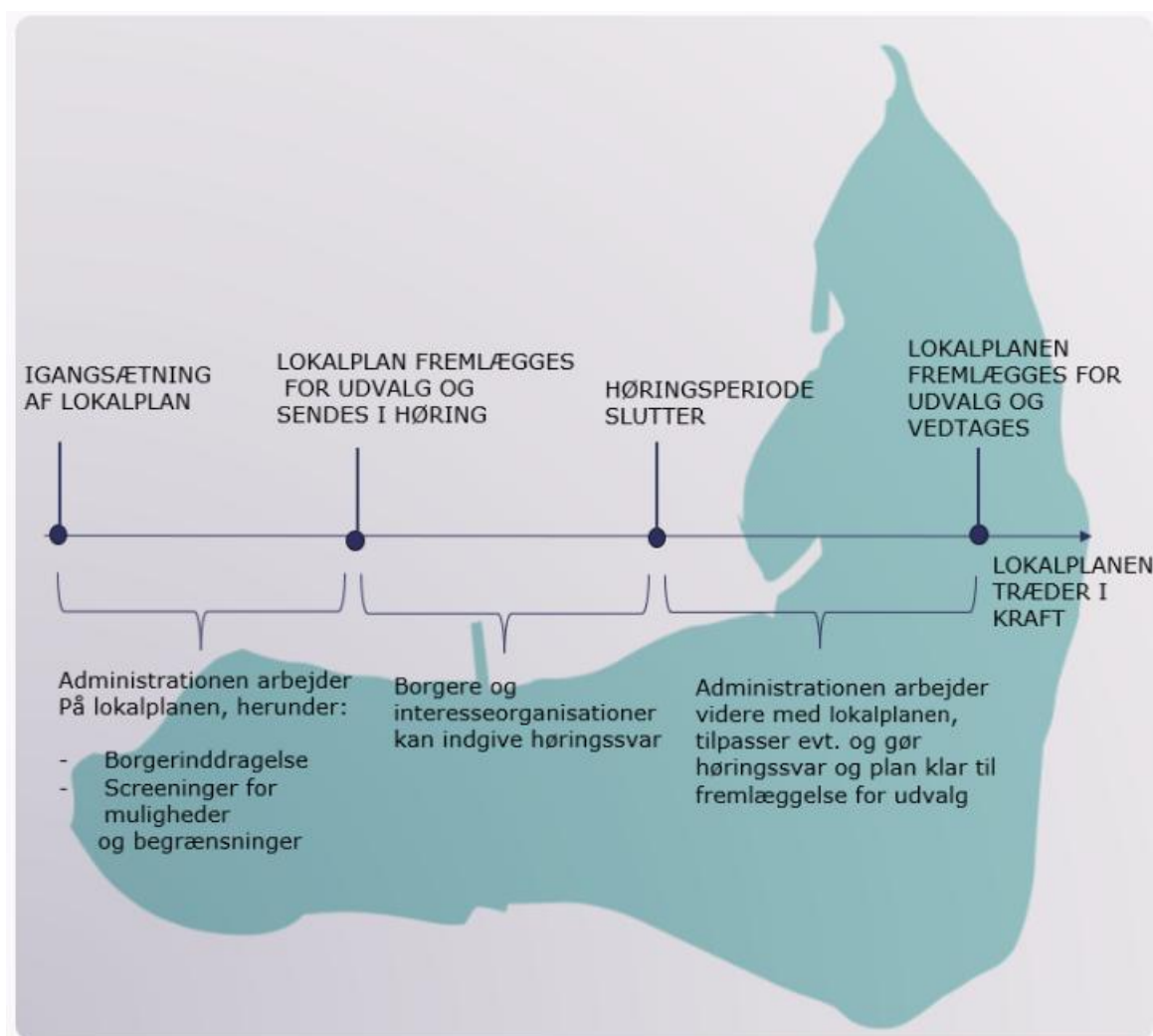

Lokalplan for Endelave Input til idéfasen

Februar 2026

Indholdsfortegnelse

1.	Forord	3
2.	Havnen	4
2.1	Målsætning	4
2.2	Overordnet	4
2.3	Separat tracé	4
2.4	Trafik, parkeringspladser og oplag	4
2.5	Bebyggelse på Havnepladsen	4
2.6	Havnepladsens udvendige areal	5
2.7	Cykelparkering	5
2.8	Skiltning	6
2.9	Havnebassin	6
2.10	Bystrand	7
3.	Forbindelsen By-Havn	7
3.1	Målsætning	7
3.2	Samtænkning af funktioner	7
4.	Trafik	8
4.1	Målsætning	8
4.2	Udformning af vejanlæg	9
4.3	Parkering og trafik ifm. nybyggeri af ferieboliger	9
4.4	"Shared Space"	9
4.5	Bæredygtig transport	9
4.6	Hastighedsbegrænsning	10
5.	Byudvikling	10
5.1	Målsætning	10
5.2	Ejerboliger	10
5.1	Almennyttige boliger/bofællesskab/seniorboliger	10
5.2	Flexboliger	11
5.3	Samling af købmand/servicetilbud	11
5.4	Bynære feriehytter/ferielejligheder	11
5.5	SFU planens "Det lokale mødested"	11
5.6	Forbindelsesloop bag byen mellem kulturelt og lokalt mødested	12
5.7	Zoneinddeling	12
6.	Værdifulde kulturmiljøer	12
6.1	Målsætning	12
6.2	Øens kulturmiljøer	12
6.3	Bebyggelsens ydre fremtræden	13
7.	Dark Sky Endelave og Naturpark Svanegrund	15
7.1	Målsætning	15
7.2	Dark Sky Endelave	15
7.3	Naturpark Svanegrund	15
8.	Det Åbne Land	16
8.1	Målsætning	16
8.2	Bofællesskab, erhverv/boliger i det åbne land	16

8.3	Rekreativt rutenetværk	16
8.4	Øens beskyttede jord/stendiger og markskel	17
8.5	Beskyttede træer, levende hegn, grønninger	17
8.6	Vedvarende Energi	18
9.	Turisme i naturområder	19
9.1	Målsætning	19
9.2	Anvisninger på færdsel og ophold i naturområder	19
10.	Vejrabatter og kommunale græsarealer	20
10.1	Målsætning	20
10.2	Kommunens biodiversitetsstrategi og slåning af vejrabatter	20
11.	Lyngers Byplansvedtægt fra 1968	21
11.1	Målsætning	21
11.2	Om Byplanvedtægten	21
12.	Ø-udviklingsplan og SFU-plan	22
13.	Referencer	23

1. Forord

Formålet med dette input er at bidrage konstruktivt til udvikling af Endelaves nye lokalplan, så øen får de bedste muligheder for at udvikle sig til et levedygtigt, velfungerende og bæredygtigt helårssamfund.

Beboerforeningen har i december 2025, via Endelavebladet, formidlet kommunens information og weblink med opfordring til øboerne om at give input til lokalplanen. Beboerforeningen har endvidere i januar 2026, via fysiske og digitale opslag, opfordret interesserede øboere til at deltage i en lokalplans-arbejdsgruppe.

Dette notat er udarbejdet og sammenstillet af arbejdsgruppen sammen med Beboerforeningen.

Som daglige brugere af øen har arbejdsgruppen et indgående kendskab til øens kvaliteter, udfordringer og potentialer, og notatet tager udgangspunkt i beboernes erfaringer, ønsker og synspunkter. Gruppen har til arbejdet desuden anvendt en række kilder som Kommuneplan, Planlovsforslag, SFU-planen, referater fra forskellige møder/workshops samt synspunkter fra øens borgere og brugere. Der er referenceliste bagerst.

For at sikre et levedygtigt og samtidigt helårssamfund på Endelave er det vigtigt at understrege, at udvikling og forandring på øens skal kunne foregå - og ske i en balance med og respekt for øens kulturhistorie, landskaber og naturværdier.

Vi imødeser en fortsat dialog om udviklingen af Endelaves lokalplan.

Med venlig hilsen

Endelave Beboerforening

2. Havnen

2.1 Målsætning

Lokalplanen skal tilvejebringe rammer for at muliggøre udvidelse af antal bådepladser, servicefunktioner og publikumsrelaterede aktiviteter således, at havnen kan omdannes til et attraktivt rekreativt område samtidig med, at det fortsat er øens trafikale knudepunkt. Havnen er øens livsnerve og det første, som turister ser, når de ankommer til øen. Havnens faciliteter skal kunne udbygges og moderniseres, så det både passer med øens behov og de forventninger, som øens turister vil have. Havnen skal sideløbende kunne anvendes både funktionelt og rekreativt i en gensidig respekt og under hensyntagen til sikkerhed, tryghed og trivsel.

2.2 Overordnet

Havnearealet skal opdeles således, at motoriseret færdsel fortrinsvist afvikles på den østlige del af havnearealet og den vestlige del reserveres til gående færdsel samt ophold.

2.3 Separat tracé

Jf. "Den Strategisk-Fysiske Udviklingsplan" /SFU ref. 1/ skal den gående færdsel til og fra havnearealet afvikles via et separat tracé adskilt fra den kørende færdsel. Denne bør efter beboerønske etableres på moleskråningens vestlige side evt. som en trækonstruktion, der fx. korresponderer med havnebassinernes brug af træværk jf. separat afsnit.

2.4 Trafik, parkeringspladser og oplag

Trafik skal afvikles på den østlige side af havnearealet og molen og den eksisterende parkeringsplads, der i dag optager uforholdsmæssig megen plads på havnepladsen, flyttes sydlig, hvor den nuværende grillbar og minigolfbane er beliggende.

Dette areal indrettes ligeledes til affaldshåndtering, standplads til renovationsbil samt oplag af større motoriseret udstyr til havnens drift for at skabe bedre forhold for rekreativ brug af de arealer, der ligger tættest på havnebassinerne.

Der skal være mulighed for lettere bebyggelse på arealet for at kunne huse renovationsbil, traktor, fejmaskine, snerydningsudstyr og gaffeltruck.

2.5 Bebyggelse på Havnepladsen

Det nuværende havnehus er utidssvarende og har ingen arkitektoniske kvaliteter. Det bør nedrives og i stedet skal der etableres en ny bebyggelse, der tager afsæt i de funktioner havnen fremover skal kunne tilbyde.

Bebyggelsen skal i sit udtryk tage afsæt i fodaftrykket af en firelænget gård, hvorved der fremkommer et åbent og publikumsvenligt gårdrum, som samtidig skærmer mod vind og vejr.

Arkitekturen i bebyggelsen skal respektere de karakteristika i Endelaves eksisterende og historiske byggeri, som andet nybyggeri også skal respektere jf. vinduer, taghældning, tagmateriale, højde og facademateriale, kunstigt lys mm.

Bebyggelsen skal kunne huse samtlige de funktionelle aktiviteter, der er nødvendig for driften af havnen samt alle de publikumsrelaterede aktiviteter der retter sig mod turisme. Det være sig:

- Et velkomstcenter som er designet til at give besøgende al nødvendig viden om øen, fx. programlagte aktiviteter, vandreruter, overnatningsmuligheder, spisesteder, oplevelser, Dark Sky Endelave certificeringen, Naturpark Svanegrund projektet o.a. Al nødvendig information skal kunne huses i dette center, hvorved behovet for skiltning på udearealer kan minimeres til kun at omhandle wayfinding på havnearealet.
- Cafe/Grillbar eller andet spisested/udskænkning
- Butiksløkkale
- Havnekontor
- Offentlige toiletter
- Venterum til færgepassager
- Pakhus inkl. depot og værksted for havnefogeden
- Cykeludlejning

2.6 Havnepladsens udvendige areal

Den nuværende havneplads (mellem havnehus og det gamle bassin) som fortrinsvist anvendes til parkering og til afsætning af gods fra/til færgen skal opdeles i to arealer.

- Arealet tættest på færgen skal huse 1 handicap p-plads og et areal til godshåndtering.
- Det resterende areal (vestlige del) skal indrettes til ophold for sejlere, andre turister og gæster i havnens cafe/grillbar eller udskænkning. Arealet skal fysisk adskilles fra kørende trafik, - enten i form af afspærring eller forhøjet konstruktion til ophold (fx. terrasseopbygning).

Terrændækket, der i dag består af både asfalt, SF-sten og grus, skal udføres som ét sammenhængende areal af asfalt.

- Undtaget herfra er græsarealer der bibeholdes på den vestlige side af havnepladsen, omkring sejlerhuset og ud til badeanlægget i det nordvestlige hjørne af havnen.
- Ligeledes er et eventuelt trædæk på den vestlige havnepladsens vestlige del undtaget herfra og skal ses i sammenhæng med ønsket om promenade langs molens vestsider

2.7 Cykelparkering

Der skal etableres ikke mindre end 40 cykelparkeringspladser, herunder også pladser til ladcykler. Cykelparkering kan udformes som fritstående galvaniserede cykelstativer og/eller som overdækket cykelparkering.

2.8 Skiltning

Skiltning i det åbne rum på havnearealet skal begrænses til:

- Wayfinding skilte til færgepassager inkl. erhvervsskiltning
- I forhold til opmarchbåse, adgang for gående passagerer og andre nødvendige informationer vedr. billettering, billetkontrol og sikkerhed.
- Informationsskilte på og omkring affaldshåndteringsarealet
- Information om lovfæstede adgangsbegrænsninger til Møllegrundens sælreservat og Flaskens fuglereservat /ref.16/

Der skal udarbejdes en designmanual, der fastlægger al udformning af skiltning på havnen (godkendte fonte, butiksskiltes størrelse og placering, skilte med åbningstider, godkendte farver, typer, etc.).

2.9 Havnebassin

Havnebassinet skal udvides med et nyt bassin øst for Endelavefærgen udelukkende til både uden køl. Hermed skabes der plads til yderligere sejlbåde i det gamle havnebassin, hvor det i højsæsonen kan knibe med tilstrækkelig plads til ankomne turistsejlere.

Skitsen viser fremtidig disponering af havnearealet og fremtidig bebyggelse. Skitsen blev udarbejdet på baggrund af to borgermøder på Endelave /ref. 2/, da øboerne ikke fandt, at SFU-planens disponering opfyldte øens behov.

Skitse over fremtidig disponering af havnearealet og fremtidig bebyggelse

2.10 Bystrand

Vi foreslår etablering af en Bystrand syd/vest for velfærdsbygningen. Stranden og bugten kalder øboerne "Den Blå Lagune". Det er en lavvandet, børnevenlig sandstrand, der allerede i dag bruges meget af børnefamilier. Den er havne- og bynær og der er nem adgang via Kaninoen, der passere lige forbi. Strandstykket skal vedligeholdes, da vinterstorme dynger tangbunker op på stranden. Det skal fjernes i forsommeren og evt. skal stranden suppleres med lidt sand.

3. Forbindelsen By-Havn

3.1 Målsætning

Der skal etableres en fodgængerforbindelse til/fra færgen langs havnemolens vestside med henblik på at adskille gående/kørende færdsel, skabes et ny attraktivt, bynært opholdssted og strukturen skal samtidig bidrage til kommuneplanens mål om at "klimatilpasning skal tænkes ind i byudviklingen som et rekreativt element, der tilfører byen nye værdier".

3.2 Samtænkning af funktioner

Under SFU-arbejdet var det et stærkt beboerønske, at molens vestside blev opgraderet med en klar adskillelse af gående/kørende færdsel i kombination med en solnedgangspromenade langs molesiden udformet som et bynært rekreativt opholdsareal.

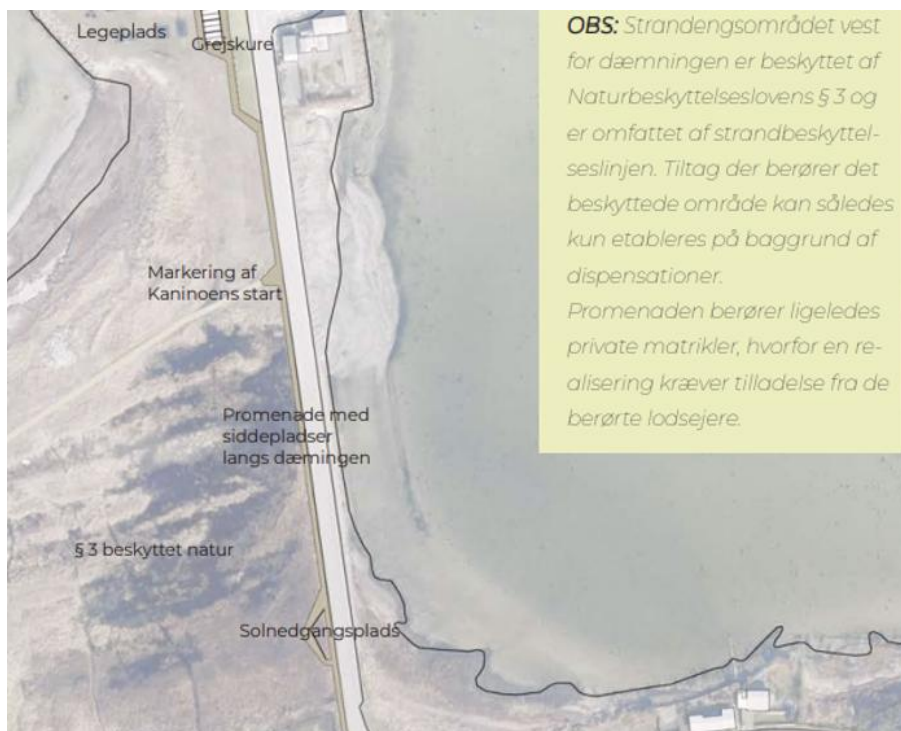
SFU- planen side 52 /ref.1/ siger bl.a.

"Solnedgangspromenaden giver mulighed for at indtænke opholds- og siddemuligheder langs strækningen med udsigt over vandet mod vest. Området er særligt ideelt til at nyde solnedgangen med udsigt over Kattegat mod vest. En promenade med integrerede sidde- og opholdsmuligheder kan således blive et trækplaster og samlingssted for både lokale og turister ved solnedgang".

Den ønskede placering på molens vestside vil

- muliggøre at byboere /besøgende kan iagttage solnedgang fra molebasen og ud
- markant ændre den lange, kedelige molestrækning, (der i dag bare skal overstås) til en attraktiv struktur, der inviterer til og fremmer socialt og rekreativt brug
- adskille gående og kørende trafik, hvor fodgængerne ledes til molens vestsiden og motortrafik til molens center/østside
- naturligt kobler promenaden direkte til havnens legeplads, velfærdsbygning, lystbådehavn, græsarealer og badeanlæg
- give minimalt forstyrrelse af natur og fugleliv pga. rørskov vest for promenaden

Det vil blive et betydeligt rekreativt bindeled mellem havn og by.

Principskitse for byhavn promenade fra SFU planen side 52

Vi forestiller os en promenade, der anlægges ud over den skrå molevæg mod vest og samtidig inddrager nogle meter af den eksisterende vejbane på dæmning. Det samme antal meter hentes igen ind til vejbane fra det nuværende markerede fodgængerareal på molens østside, så vejbredden til biler bibeholdes. Strukturen kan endvidere konstrueres, så den indgår i en klimasikring af mole/havn, hvilket er i overensstemmelse med kommuneplanens målsætning om, at klimatilpasning skal tænkes ind i byudviklingen som et rekreativt element, der tilfører byen nye værdier.

Kommunens Erhvervsafdeling har oplyst, at Nordeafonden har vist interesse for at financiere projektet, når det er indarbejdet i en politisk godkendt lokalplan.

4. Trafik

4.1 Målsætning

Lokalplanen skal tilvejebringe muligheder for at regulere den motoriserede trafik på Endelave for derigennem at beskytte særlige naturskønne områder, højne oplevelsen af Endelaves unikke natur og for at sikre at behovet for motoriseret trafik ikke overstiger kapaciteten på Endelave færgen. Særligt vigtigt er det, at endagsturister via lokalplanbestemmelserne tilskyndes til ikke at medbringe biler på færgen, såfremt det ikke er absolut nødvendigt. Færgens kapacitet skal beskyttes. Lokalplanen skal medvirke til at fremme bæredygtig transport samt sikre trygge forhold på Endelaves veje.

4.2 Udformning af vejanlæg

- Veje skal belægges med enten asfalt eller grus og udformes uden kantsten.
- Der må ikke etableres vejbump eller lignende af hensyn til øens erhvervstrafik, der fortrinsvist sker med traktorer og lignende landbrugsmaskiner.
- Der kan med fordel etableres "vigepladser" på smallere veje, hvor biler kan køre ind for lettere passage. Det sker i dag på Brombærvej.

4.3 Parkering og trafik ifm. nybyggeri af ferieboliger

- Ved nybyggeri af ferieboliger, der alene anvendes til udlejning, skal færgens kapacitet være afgørende for, hvorvidt der skal/må tillades anlæg af tilknyttede parkeringspladser/-anlæg
- For så vidt angår ferieboliger alene anvendt til udlejning inden for eller tæt på den bymæssige bebyggelse i Endelave by, må der ikke anlægges tilknyttede parkeringspladser. Udlejnings-ferieboligerne skal til gengæld opføres under krav om, at der etableres et antal cykelparkeringspladser svarende til antallet af senge. Besøgende til/ejere af sådanne bynære udlejnings-ferieboliger skal bevæge sig til fods eller med cykel fra færgen til ferieboligen. Det skal indskrives som et krav i sådanne byggetilladelser, at bygherre skal annoncere med dette og eventuelt også være krav om, at bygherre stiller cykler til rådighed for besøgende.

4.4 "Shared Space"

Hele Endelave er at betragte som et stort "Shared Space" areal, hvor flere af de grundlæggende filosofier bag begrebet allerede udfoldes på Endelave.

- "Shared Space filosofien arbejder med en udformning af det offentlige rum, hvor trafik, ophold og alle andre funktioner er i indbyrdes balance" (Københavns Kommune 2008)
- Al udformning af veje og pladser, hvortil der er adgang for motoriseret trafik, skal ske under størst mulig hensyntagen til Shared Space filosofien, idet det må forventes at produktionserhverv på Endelave i fremtiden vil decimeres, hvorimod oplevelsesturismen vil være i vækst, - særligt den naturorienterede oplevelsesturisme.
- Derfor skal al fremtidig udformning ske således, at besøgende oplever øen som tryk og sikker at færdes på, hvad enten det sker til fods, til hest eller på cykel uden at det hindrer lokal transport, lokale erhverv, udefra kommende entreprenørarbejde og lignende.

4.5 Bæredygtig transport

- Endelave har en naturgiven interesse i at fremme bæredygtig trafik, idet det både kan medvirke til at beskytte færgens begrænsede kapacitet, kan medvirke til at fastholde den rurale stemning/oplevelse og beskytte sårbare natur.
  - Cykelturisme skal fremmes ved at nedsætte billetprisen på cykler.

- Cykelturisme skal fremmes ved at fremtidige nybyggerier af bynære ferieboliger skal underlægges forbud om etablering af parkeringspladser men derimod krav om etablering af cykelparkeringspladser i tilknytning hertil.
- Trækvogne skal være gratis at tage med på færgen
- Der skal gives mulighed for etablering af offentligt tilgængelige elladestandere for at fremme udbredelse af eldreven biltrafik - både for fastboende og for turister, der medbringer bil til øen.
- Der er pt. 1 offentlig ladestander på havnen. Lokalplanen skal muliggøre etablering af ladestandere ved campingpladsen, ved kroen, i sommerhusområdet Lynger, ved lægehuset/sportspladsen og på den foreslåede parkeringsplads syd for Øvre.

4.6 Hastighedsbegrænsning

- Vejenes udformning samt Shared Space tilgangen betyder, at hastigheden skal sænkes væsentligt i forhold til de almindeligt gældende færdselsregler. Pt. er hele Endelave en landzone, hvorfor det er lovligt at køre 80km/t over alt (også i byen). Der skal indføres generel hastighedsnedsættelse med max. 40 km/t i byen og max. 50 km/t i det åbne land.
- For at undgå unødigt skiltning på øen foreslås det, at der opsættes et orienterende skilt på molen (E 80 Generelle hastighedsbegrænsninger) hvor de to hastighedsgrænser fremgår. Dette oplyser besøgende om forholdene på samme måde som ved den danske landegrænse.

5. Byudvikling

5.1 Målsætning

Via byudvikling skal Endelave have mulighed for at tilbyde attraktive ejer- eller lejeboliger til øboere, tilflyttere og personale, der arbejder på øen. Udstykninger skal være i tilknytning til eksisterende bybebyggelse som huludfyldning. Jf. Kommuneplanen /ref.3/ skal byudvikling på Endelave ske helhedsorienteret og med respekt for de eksisterende by- og kystnære kvaliteter.

5.2 Ejerboliger

Der er en del muligheder for huludfyldning i Vesterby, og man også udvide lokalplanzonen mod Vest ved at inddrage matrikler tættere mod byen. Mod Øst er der ligeledes flere matrikler, der kan bringes i spil som huludfyldning.

5.1 Almennyttige boliger/bofællesskab/seniorboliger

Der er ønske om etablering af et bofællesskab med blandede aldersgrupper, der ligger by- og havnenært og gerne har lidt jordtilliggende til køkkenhaver og høns. Gerne i kombination med seniorboliger.

Til dette er der fx 2 relevante kommunale matrikler: Dels den kommunalt ejede mark syd for Lægeurtehaven (matrikel 20g), og dels den store sportsplads i midtbyen

(matrikel 77c). Med hensyn til sportspladsen bør det vurderes, om ikke den er for stor i forhold til pladsens relativt få aktiviteter og disses pladsbehov. Det skal holdes op imod behovet for almennyttige/senior boliger. Sådanne kunne fx placeres perifert på sportspladsen, uden at det ville have nogen betydning for pladsens brug. Der kan også overvejes andre offentlige matrikler.

Vedr. seniorboliger er der som nævnt et stigende behov for disse. I den nuværende lokalplan side 5 /ref. 4-5/ er "Ældreboliger og service" faktisk fremhævet som en af tre prioriteter: *"Ældreprojektet drejer sig først og fremmest om at kunne tilbyde en selvstændig bolig for en eller to beboere, uanset deres evne til at klare sig selv. Med selvstændig forstås en bolig med eget køkken og toilet, som kan fungere helt isoleret fra de tilbud, der evt. er i en samlet ældreorienteret bebyggelse. Det er altså et antal boliger med en "boligkerne", som suppleres af en servicekerne. Disse boliger danner basis for levering af den pleje og omsorg, beboerne i bebyggelsen kan få brug for."*

5.2 Flexboliger

Flexboliger er essentielle for Endelave. Som det er i dag, kan man købe et helårshus på Endelave og omregistrere det til fritidshus. Hvis huset så derefter skal tilbageregistreres til helårsbolig, skal boligen renoveres, så det overholder dagens byggekrav til helårsboliger. Dette vil med tiden fjerne helårsboliger fra øen, og dermed faste beboere.

5.3 Samling af købmand/servicetilbud

Der bør arbejdes hen imod en samlet løsning, hvor øens servicetilbud centraliseres. Det kunne være en fælles købmand, pakkeshop, turistinformation, og et lille socialt mødehjørne med et par borde/stole og en kaffeautomat. En fælles betjening af flere områder vil betyde at rentabilitet og serviceniveau kan hæves. Der skal være gode tilkørsels- og parkeringsforhold.

5.4 Bynære feriehytter/ferielejligheder

Der er i Kommuneplanen /ref.3/ udlagt areal til 25 feriehytter/ferielejligheder ved Mejerigården.

5.5 SFU planens "Det lokale mødested"

Det lokale mødested omfatter kro, butikker, toiletter, overnatningstilbud samt skolens servicefaciliteter som toilet, køkken, shelters. SFU-planen foreslår en sammenhængende belægning med nye opholdsmuligheder og beplantning bl.a. i skolegården, for at skabe større sammenhæng og styrke området som lokalt mødested.

Øboerne er ikke tilhængere af at inddrage skolen i et turismerettat "lokalt mødested". Skolens vedtægter definerer skolen og dets omgivende arealer som lokalt forsamlingshus, hvor anvendelsen er forbeholdt lokale foreninger og ikke turister. Skolegården er desuden Kongevejens eneste centrale parkering- og event-areal. Kongevejen benyttes intenst i sommerhalvåret af de mange gående sommergæster, gennemkørende biler, traktorer og landbrugsmaskiner, hvorfor parkering på selve Kongevejen ikke er hensigtsmæssig.

5.6 Forbindelsesloop bag byen mellem kulturelt og lokalt mødested

I SFU-planen foreslås et nyt "forbindelsesloop" over markerne bag byen, der skal styrke fodgængerflowet mellem Museet, Lægeurtehaven og skolen/kroen. Ud fra de tilbagemeldinger vi har fået fra lodsejere og beboere, er forbindelsen ikke ønsket eller gennemførlig.

5.7 Zoneinddeling

Lokalplanens §2 opererer med en zoneopdeling/delområder af byen (A-E) og det kan diskuteres, om der fremover er behov for en zonerings. I hvert fald skal zonerne justeres ind efter den nye lokalplan.

6. Værdifulde kulturmiljøer

6.1 Målsætning

De fysiske spor af historien skal bevares, så befolkningen nu og i fremtiden kan opleve, hvordan samfundsudvikling afspejles i kulturlandskabet. Samtidig skal der jf. Kommuneplanen skabes plads til fornyelse og udvikling i respekt og forståelse for vores fælles kulturarv.

Hele Endelave er i Kommuneplan 2021 udpeget som værdifuldt kulturmiljø og jf. retningslinierne, skal der tages særligt hensyn til de kulturhistoriske interesser ved planlægning, byggeri, terrænreguleringer, beplantning og etablering af tekniske anlæg.

6.2 Øens kulturmiljøer

Der er et ønske om opstilling af krav og faste retningslinjer for renovering/genopbygning og nyopførelser af huse og bygninger generelt, så det lokaltypiske arkitektoniske udtryk bevares for eftertiden. Horsens museum /ref. 6/ beskriver det således:

- *"Kulturmiljøet, hele øen, er sårbar over for ændringer i arkitektur, bebyggelsesstruktur, veje, diger, hegn og omgivelser."*

Således skal retningslinjerne fra Horsens Museum og kommunens kulturhistoriske anvisninger vedvarende overholdes for eksisterende bygninger. Beskrivelsen af bymiljøet i vejledningen til lokalplan 70 lyder:

- *"et stykke kulturhistorie, som er værd at værne om. Landsbyen med dens idylliske omgivelser, de gamle bindingsværkshuse, frodige haver, grønninger og høje træer..."*

Beskrivelsen er fortsat relevant. Der bør være særligt fokus på eksisterende ældre beplantning, da der har været en del fældninger af gamle træer i de seneste år, formentlig uden den fornødne dispensation fra kommunen. Krav om genplantning ved fældning kunne komme på tale.

Bebyggelsesprocent ønskes uændret på 25%. Befæstningsgrad på maksimalt 30% bør håndhæves af hensyn til lokal nedsivning/afledning af nedbør. Dette gælder ikke for

erhvervs- og funktionsarealer såsom skolen og havnen. Genopførelse af bygninger skal ske på samme felt, mens nyopførelse bør konstrueres, så længste del af facaden ligger parallelt med vejen. I forhold til nyopførelser og særligt ved huludfyldning inden for byrammen, bør der være fokus på videreførelse af de arkitektoniske principper for den eksisterende bebyggelse samt bevarelse af eksisterende beplantning i området.

6.3 Bebyggelsens ydre fremtræden

Generelt bør udendørs lys begrænses mht. retning, lystemperatur mm. jf. Dark Sky certificeringens krav.

Vedr. bevaringsværdige og fredningsværdig bebyggelse

Facader:

- Skiltning og reklamering må kun finde sted med kommunal godkendelse.
- Huse med bindingsværk skal bevares. Er udskiftning nødvendig skal det ske med træ af samme dimensionering.
- På bindingsværkshuse skal facaderne fremstå pudsede og kalkede i gult eller hvidt. Som erstatning for kalk kan der anvendes cementbaseret og diffusionsåben murmaling.
- De nuværende huse fra århundredeskiftet (1900) bør i tilfælde af reparationer beholde deres nuværende standard i form af murede sålbænke, stik over døre og vinduer samt andre facadeudsmykninger.

Facadekviste:

- På de gamle bindingsværkshuse må trekantskvistene hverken fjernes eller ændres.

Tage:

- Ved udskiftning af tagbeklædning skal der, på gamle bindingsværkshuse, anvendes stråtag eller småbølget grå eternit.
- På nyere huse skal der anvendes rød vingetegl, grå bølgeeternit, plane grå eternitfliser, tagpap med lister eller skifer.
- Taghældning og eksisterende udhængsstørrelse skal bevares.

Vinduer og døre:

- Vinduesudskiftning skal følge den traditionelle fagopdeling og udelukkende med sprossede trærammer.
- På de ældste bindingsværkshuse og de ældste fiskerhuse er følgende typer de fremherskende: 2-rammede med 6, 8 eller 12 ruder.
- Købstadshusene har mere varierede vinduesudformninger. Udskiftning skal ske med dannebrogsvinduer.
- Yderdøre på husene er som regel fyldningsdøre, enten et- eller tofløjede og med profiler. Ved udskiftning skal man, så vidt det lader sig gøre, udskifte med kopier. Ved udskiftning af en uoriginal yderdør skal det søges at indsætte en af de ovenfor nævnte originalt udseende kopier.

- Døre og vinduer bør males i de traditionelle farver som dodenkopf (mørk okseblod), mørk grøn, hvid, grå eller skiferblå.

Skorstenspiber:

- Skorstenspiber skal bevares og fremstå med samme overflade som resten af facaden.

Vedr. ny bebyggelse.

Ny bebyggelse i Endelave by skal som udgangspunkt ligne traditionelt byggeri udført i mursten og med de traditionelle arkitektoniske træk fra Endelaves oprindelige byggeri.

- Ved ny bebyggelse i det åbne land kan der gives tilladelse til konstruktioner i træ, dog med specifikke krav til at anvende samme arkitektoniske træk fra traditionelt byggeri, det være sig anvendelse af sprossede trævinduer, facademaling, taghældning, tagbeklædning, højde og tagudhæng.
- Andre materialer til facader kan ikke godkendes.

Størrelse:

- Der kan udelukkende godkendes ny bebyggelse i 1 etage. Dog må der etableres beboelse under tag, hvorved bebyggelsen fremstår som 1½ etage.

Facader:

- Ved ny bebyggelse skal der anvendes røde blødstrøgne sten. Facader kan vandskures, fuldpuddes eller stå blanke.
- Ved pudsede facader kan der pudses i farverne okkergul, lys okkergul, hvid eller grå. Der skal anvendes kalk, silikatfarver eller anden cementbaseret diffusionsåben murmaling.

Tage:

- Tage skal udføres i samme materialer som bestemt til gamle huse.
- Tage skal udføres med tosidet hældning på maks. 45 gr. og med lille udhæng.

Vinduer og yderdøre:

- Vinduer skal udføres med 2-rammede sprossede trævinduer. Vinduesglasset skal være plant vinduesglas.
- Vinduesrammer skal males i traditionelle farver som bestemt for eksisterende huse.
- Yderdøre skal være udført i træ og malet i traditionelle farver som bestemt for eksisterende huse.

Udhuse og garager:

- Hvis størrelsen overstiger 25 m² skal opførelse ske efter samme retningslinjer som for ny beboelse.
- Udhuse og garager må kun opføres i 1 etage.

7. Dark Sky Endelave og Naturpark Svanegrund

7.1 Målsætning

Endelave ønsker at blive certificeret som International Dark Sky destination mhp. at øge turistaktiviteter og dermed arbejdspladser i vinterhalvåret, at begrænse brug af unyttigt og uhensigtsmæssigt kunstigt lys af hensyn til nattefaunaen. /ref. 7/

Endvidere ønsker Endelave at blive en integreret, synlig og aktiv del af Naturpark Svanegrund og dets aktiviteter og projekter af hensyn til både turisme og genopretning af havnaturen /ref. 8/.

Det kræver, at de stillede krav til certificering af Endelave som International Dark Sky Place opfyldes, samt at Endelave sikres fysiske rammer for Naturpark Svanegrunds fremtidige aktiviteter og projekter på øen/omgivende hav.

7.2 Dark Sky Endelave

Dark Sky International har guidelines og krav der skal opfyldes, hvis et område ønsker at blive certificeret som International Dark Sky Destination. I relation til lokalplanlægning omfatter det etablering af infocenter/formidlingsstation (by eller havn) samt et tilgængeligt stjernekygger-område, dvs. et offentligt tilgængeligt område væk fra byens lysforurening og med egnede siddepladser. Arealet skal opfylde mørkemålinger på 21,5 MPSAS eller over, og det opfylder det meste af øen - også rimeligt bynært. Selve infocenter/formidlingsstationen kan godt ligge i et belyst område fx. havnen eller byen og infocenteret kan kombineres med andre funktioner som Naturpark Svanegrunds blå formidlingsstation el.lign.

Endvidere er det et krav, at kommunen har en "Lightning Management Plan" eller belysningspolitik for øen, der er i overensstemmelse med DarkSky International's guidelines. Politikken skal godkendes af DarkSky International og indarbejdes i såvel lokalplan og kommuneplan. Bl.a. omfatter det en lyspolitik for både kommunalt og privat lys fra nyt og renoveret byggeri/erhverv, lysreklamer, bølgelængde, retning, sensorer mm. adresseres. Både Horsens kommune og øboerne er primo 2026 gået i gang med kortlægning af lysforurening fra øens kommunale og private udendørs lyskilder.

Endelig er det et certificeringskrav, at der foretages en klar geografisk afgrænsning af det certificerede område, hvilket enten bliver hele øen eller den østlige halvdel af øen fra madpakkehuset og en linie nord/syd herfra. Det er dog ikke afklaret med DarkSky International endnu.

7.3 Naturpark Svanegrund

Horsens Kommune deltager sammen med Odder, Samsø og Hedensted kommuner og naturparkens frivillige og fond i udvikling af parken, der har fået store fondsmidler til aktiviteter indenfor beskyttelse, benyttelse og formidling. På tegnebrættet for Endelave ligger foreløbig en Blå Formidlingsstation og grejbank, der helst skal placeres i havneområdet, evt. havnært andetsteds. Evt. kombi-bygning med anden aktivitet. Endvidere diverse infopunkter rundt om på øen. Naturpark Svanegrund er i sin opstart og hvilke projekter Endelave får er endnu ikke besluttet.

8. Det Åbne Land

8.1 Målsætning

Kommuneplan 2021-33 målsætning for det åbne lands arealanvendelse er, at sikre en balance mellem landbrugsdrift, landskabsbevarelse, kulturhistorie, naturbeskyttelse og friluftsliv. Hvis Endelave skal være et levedygtigt helårssamfund, skal den generelle målsætning udvides til at omfatte fornyelse og udvikling i kulturlandskabet med andre erhverv end landbrugsdrift.

Hele øen er i kommuneplanen udpeget som særligt værdifuldt og bevaringsværdigt landskab med store uforstyrrede, sammenhængende landskaber med særlige udsigter. Hele øen er også udpeget som bevaringsværdigt kulturmiljø, der i lokalplanens landskabsplan omfatter markskel/jorrdiger og bevaringsværdige træer/beplantning. Endelig er der et mål om, at befolkningens adgang til landskabet skal forbedres, bl.a. gennem anlæg af stier, opholdsarealer og information.

8.2 Bofællesskab, erhverv/boliger i det åbne land

I den fysiske planlægning, skal der også i det åbne land, skabes mulighed for at etablere bofællesskaber som nybyggeri eller i eksisterende funktionstømte bygninger, hvor de kommende beboere er med i udformningen – og gerne med lidt jord til grøntsager, får, høns mm. Tilsvarende muligheder for etablering af selvstændige boliger hhv. erhverv i funktionstømte bygninger og nybyggeri under hensyntagen til kulturhistorien jf. kommuneplanen og den reviderede planlov.

8.3 Rekreativt rutenetværk

Nye stier:

- SFU-planen /ref. 1/ foreslår en rekreative infrastruktur, der skal sikre tilgængelighed til øens rekreative oplevelser. Ikke alle skitserede forbindelsesruter er realistiske og derfor foreslås følgende stier:
- Der mangler trampestier fra Kongevejen langs sydgående diger til Sydkysten.
- Allerede tinglyste trampestier som stien fra Præstegården langs diget til Sydstranden er forsvundet/op-pløjet og bør genskabes. Den gamle poststi mellem vist Nygård og Søndergård er glemt/nedlagt ligesom den nyligt nedlagte sti fra Hovgård langs et dige til Sydkysten. Der er også ønske om en trampesti fra asfalt-T-krydset syd for Snekebjerg, gående mod syd til asfaltvejen Havhornet. Endelig er der et ønske om at forlænge Havhornets nordgående hjulspor ved Lilleskoven, der nord for Lilleskoven drejes mod øst langs et markskel og fortsættes ud til havet. Der bør skabes mulighed for at retablere disse og etablere de nye i samarbejde med lodsejerne.
- Mht. SFU planens side 35 skitserede rutenetværk finder vi følgende gennemførlige: En trampesti fra Kloben over flyvepladsen til Endelavelejren, en trampesti fra østkysten/Tanggården til Kongevejen, en trampesti fra Ranæs Borg tværs gennem Øvres vildmark til vikingeskibssætningen, samt den allerede eksisterende markvej fra havnen ad Søndermølle til Sydkysten.

Støttefaciliteter

- Støttefaciliteter, der omtales i SFU-planens side 34, skal udformes diskret (vandposter, muldtoiletter, bord/bænke, info, orienteringspunkter med særlig information og vejvisning). Udpegning bør ske i samarbejde med øen og lodsejere. Jf. SFU kunne der helt havnært ved Sydstranden udvikles et mindre rekreativt udflugtsmål med sydvendt badestrand og med servicefunktioner beliggende ved vindmøllen (muldtoilet/vandpost), hvor parkering ligeledes kunne ske. Der findes dybe og stejle vandfyldte grøfter/huller ved stranden/markvejen, der bør afskærmes. Området er udpeget som Natura 2000-naturtype Strandeng.
- En anden støttefacilitet kunne laves på den gamle losseplads, hvor et muldtoilet/vandpost kunne etableres under hensyntagen til arealets jordforureningen. Endelig kan muldtoilet/støttefacilitet placeres ved kysten øst for ejendommen Bøgå. Endelavelejreren kan indregnes som en støttefacilitet efter aftale med lods-ejer.

8.4 Øens beskyttede jord/stendiger og markskel

Alle Endelaves jord/stendiger og markskel er både i kommuneplanen og lokalplanen kortlagt, registreret og beskyttet. Jorddigerne er af betydelig kulturhistorisk, landskabelig og biologisk værdi og er jf. Horsens Museums notat sjældne i dagens Danmark. Det er centralt, at de bevares fremadrettet. Digerne er imidlertid flere steder på øen under gradvis afvikling/nedpløjning. Både fredningen af disse og information om, at der skal dispensation til nedlæggelse skal præciseres tydeligere.

8.5 Beskyttede træer, levende hegn, grønninger

Det samme gør sig gældende for øens gamle træer og levende hegn, der ligeledes er kortlagt, registreret og beskyttet. Den gældende lokalplan udpeger både i byen og i det åbne land bevaringsværdige træer og -levende hegn. Gamle hule træer og hegn er vigtige for øens visuelle udtryk og bidrager til øens kultur- og naturhistoriske fortælling fra dengang brændsel, løvhø og hegningsmateriale fra stynede træer var afgørende for øboernes overlevelse. Desuden er sådanne aldrende "veterantræer" supervigtige for biodiversitet pga. deres alder, hulheder og løbende forfald.

I den gældende lokalplans § 9.02 /ref. 4/ står: *"Træer og buketornshegn angivet med særlig signatur på kortbilag 1 må ikke fjernes uden byrådets tilladelse"*. I vejledningens kortbilag s. 10-11 /ref. 5/ og i vejledningsteksten står desuden, at fx tidligere stynede træer bør beskæres og plejes. Uden styning vælter de toptunge træer.

Ukendskab til lokalplanbestemmelsen betyder også, at der jævnligt sker fældninger, så udover at bevare og udbygge paragraffen i den nye lokalplan, bør der ske en proaktiv indsats, fx ved kortlægning, mærkning og navngivning af specifikke træer og trægrupper/-hegn. Fx. bruger Roskilde kommune /ref. 9/ QR-koder på træer med digital og borgertilgængelig info om de enkelte træer såsom art, alder, sundhed, historik. (se også Rudersdal, Gladsaxe, Lyngby-Tårnbæk). Endelig er samtlige ældre og gamle træer på Endelave raste- og overvintringssted for øens mange flagermus, der er strengt

beskyttet, ligesom deres rastetræer. En egentlig træ-politik for Endelaves bevaringsværdige træer ville således være ønskelig. Vi henviser til Den Engelske Woodland Trust /ref 10/.

8.6 Vedvarende Energi

Af Kommuneplan 2025-37, som pt. er i høring, fremgår det, at der oprettes en "Zone 2" (inkl. Endelave) hvor etablering af VE-anlæg ikke kan ske pga. beskyttelseslinjer og tilstandsændringer for Natura2000, Grønt Danmarkskort, Bevaringsværdige Landskaber, Kystnærhedszone, Strandbeskyttelseslinje. Endelave Beboerforening har 17. januar 2026 indsendt høringssvar til kommuneplanen /ref. 19/ med følgende (forkortede) ordlyd:

Endelave Beboerforening er af den opfattelse, at solenergi-anlæg på de naturfattige landbrugsarealer ikke nødvendigvis strider mod ovennævnte beskyttelseshensyn - afhængigt af placeringen. Arealerne kan nemt omkranses med hensigtsmæssig beplantning og vil med en ny planlov være mulige. Beboerforening har i 2023 haft Ålborg Universitet til at udarbejde et forslag til VE anlæg på øen: "Endelaves Energisystem - Tre Fremtidsscenerier" /Ref.18/. Det ses, at der kan udpeges begrænsede arealer, der ikke konflikter med ovennævnte beskyttelseshensyn. For solenergianlæg er det arealer på vestøen, som vil kunne dække store dele af øens strømforbrug.

Figur 8.19. Kortet viser et udpeget areal på 30.000 kvadratmeter til et solcelleanlæg, samt placeringen af tre vindmøller. Dermed viser kortet scenarie 3 samlet set.

Det er vigtigt at notere sig, at Endelaves energiforsyning er sårbar, da øen er afhængig af et intakt søkabel. Ved strømafbrydelser fungerer kommunens beredskabsplan i dag fint, da en mobil transformator, der sejles over, kan forsyne øen imens reparationer sker. Beboerforeningen ønsker imidlertid - i disse usikre tider, hvor fjendtlige strømafbrydelser dagligt sker på vandværker, spildevandsanlæg mv. over hele landet - at have planmæssig mulighed for i større grad at kunne blive/være selvforsynende med grøn energi. Vi tænker, at Endelave nok ikke prioriteres højest ved en generel strømafbrydelse i kommunen og vi har stor erfaring gennem mange år til at vide, at øen er nødt til at kunne handle selv med vores afsides beliggenhed.

Beboerforeningen ønsker derfor mulighed for at kunne udlægge egnede landbrugsarealer til et mulig fremtidigt solenergianlæg, der ikke konflikter med ovennævnte beskyttelses hensyn.

Det skal bemærkes, at Beboerforeningen ikke ser restriktioner i Kommuneplanudkastet mht. anlæg/integration af VE-anlæg på tagflader, så længe de ikke kolliderer med kulturhistoriske hensyn.

9. Turisme i naturområder

9.1 Målsætning

Målet for turisme i Endelaves internationalt beskyttede og fredede natur er at skabe en balance, hvor turismeudvikling styrker lokalområdet og tilbyder oplevelser af høj kvalitet, samtidig med at naturen og de sårbare naturområder beskyttes og bevares. Det er centralt, at vi bevæger os væk fra dagens helt uregulerede turistbesøg til en naturvenlig og rekreativ forvaltning af øens naturområder.

Besøgende må ikke skade vegetationen eller forstyrre fugle eller dyr. Besøgende skal kanaliseres til de mindre sårbare områder gennem stier og formidling, mens de mest følsomme zoner skærmes. Besøgende skal gennem information gives respekt for fredninger og skal overholde naturbeskyttelseslovens bestemmelser.

9.2 Anvisninger på færdsel og ophold i naturområder

Øen oplever et stærkt voksende problem med store autocampere/mobilehomes, som kører Øvre rundt. De er for brede og tunge og ødelægger veje og sidevegetation. Endvidere camperer/overnatter de ofte på private arealer overalt, ikke mindst havnært på udsigtspunkter, hvor oplevelsen for andre besøgende forringes betydeligt. Autocampere overnatter ofte flere dage i skov eller på strand, der laves bålmad og hænges vasketøj til tørre.

Endvidere køres der ræs med ATV'er mm. på kryds og tværs over Øvres sårbare klithede, gennem klitsøer, på stranden og på strandvolde. De dybe ATV-spor er måneder om at gro til igen og ødelægger naturen. I relation til lokalplanen skal der kunne opsættes skiltning med 1) autocamper-kørsel/ophold forbudt, 2) off-road kørsel med motoriserede køretøjer forbudt overalt i naturområder, 3) etableres p-pladser udenfor Øvre, dvs. langs strækningen Bøgå-Lynggården, hvor biler/autocampere kan parkere i dagtimerne. I dag har de besøgende, som gerne vil gå de 6 km rundt om Øvre ingen steder at parkere deres bil. 4) henvises til campingpladsen for overnatning.

Det skal understreges, at ældre og gangbesværede øboere og fritidshusejere holder af at "køre Øvre rundt" – det er ældre beboeres eneste mulighed for at se Øvre og en af de trods alt begrænsede muligheder for oplevelser på øen. Så der tales ikke om at begrænse lokal bilfærdsel på naturområdernes veje.

I forbindelse med etablering af den marine Naturpark Svanegrund og den øgede kystnære fritidssejlad, skal der muliggøres opsætning af skiltning ved sårbare,

naturbeskyttede holme, småøer og kyststrækninger, der begrænser landgang og forbyder overnatning af hensyn til forstyrrelser af fugle- og dyreliv.

10. Vejrabatter og kommunale græsarealer

10.1 Målsætning

At øge biodiversiteten og skabe nye levesteder og spredningskorridorer for bier, sommerfugle og andre smådyr i landbrugslandet, der pga. næringsberigelse er blomster- og insektfattige. En mere naturnær slåning vil støtte op om øens Natura 2000 udpegning, om Endelaves "branding" som naturø og vil være i overensstemmelse med kommunens mål om at øge biodiversiteten. Endelig efterspørger mange øboere og turister blomsterrige vejrabatter.

10.2 Kommunens biodiversitetsstrategi og slåning af vejrabatter

Øen har i flere omgange forgæves rettet henvendelse til forvaltningen mhp. en mere biodiversitetsvenlig rabatslåning under henvisning til Kommunens egen biodiversitetsstrategi for pleje af vejrabatter /ref.11/ samt retningslinier i kommuneplanens Grønt Danmarkskort /ref.15/. En kommunal driftsændring vil skabe vejrabatter i øens naturfattige agerland, der fungerer som grønne spredningskorridorer og vil hjælpe insekter, planter og mindre dyr med at flytte sig gennem landskabet.

Følgende fremgår af Horsens kommunes biodiversitetstrategi 2020 /ref. 11, side 25/:

Mange vejkanter klippes hyppigt og tæt, og det afklippede materiale efterlades. Med den pleje hindres de vilde urter i at blomstre, og det medfører, at kun græs og få arter af urter kan klare sig. Næringsbelastning fra gødsning eller fra nærliggende marker medfører mange steder, at det er de næringskrævende planter, som draphavre, stor nælde, vild kørvel, gråbynke og agertidse, der dominerer.

Med den rette pleje/drift, som er tilpasset vegetations- og jordbundsforhold, kan man fremme en blomstrende vild flora i grøftekanter:

- *Slå kun grøftekanterne og rastepladser 1-2 gange om året*
- *Næringsrige grøftekanter og rastepladser med høj vegetation slås 2 gange om året.*
- *Næringsfattige, tørre grøftekanter og rastepladser med lav vegetation slås om efteråret, efter at blomsterne har kastet deres frø.*
- *Slåningshøjden skal være mindst 10 cm.*
- *Afslået materiale fjernes for at fjerne næringsstoffer og give lys og luft til vilde urter.*

Det ønskes derfor, at lokalplanen kommer til at indeholde en bestemmelse om en fremtidig biodiversitetsvenlig - dvs. differentieret og jordbundsafhængig vejrabatslåning - under nødvendigt hensyn til trafikikkerhed fx. ved vejkryds og udkørsler. Odder kommune har en god politik for differentieret forvaltning af vejrabatter /ref.12/.

Samme forhold gør sig gældende for græsarealerne ved "Madpakkehuset" og ved øens to gadekær, hvor en mindre hårdhændet og mere differentieret slåning, kunne fremme biodiversiteten betydeligt – gerne med skiltning om, at "Her gør vi naturen vildere" eller "Vild med Endelave".

11. Lyngers Byplansvedtægt fra 1968

11.1 Målsætning

Lyngers byplanvedtægt fra 1968 /ref.17/ er forældet, utidssvarende og skal opdateres, så den følger en nutidig forvaltning af et sommerhusområde på en ø i et internationalt beskyttet naturområde.

11.2 Om Byplanvedtægten

Lynger er som en del af Endelave også omfattet af Ramsar konventionen og Natura 2000 udpegningen. Lyngers sommerhusområde er/burde som resten af øen være omfattet af kommuneplanens rammer, mål og retningslinier. Nylige tilladelser i medfør af byplanvedtægten viser imidlertid, at byplanvedtægten kan anvendes/bliver anvendt på en måde, der er i modstrid med både nutidig lovgivning, kommuneplan og hele sigtet med naturbeskyttelsen på Endelave.

Eksempelvis meddelte kommunen for et par år siden - trods flere naboindsigelser - tilladelse til etablering af en kunststof-tennisbane på en sommerhusejers grund, som var af meget høj naturværdi. En afvisning af projektet var åbenbart ikke mulig i medfør af Byplanvedtægten.

Hele Lynger inkl. sommerhusområdet er et yderst værdifuldt, ældgammelt skovbevokset klitareal med høj naturværdi. Efter etablering af kunststofbanen, er det pågældende areals høje naturværdi reduceret til et absolut nul.

Set udefra er det uforståeligt, at tilladelsen kunne meddeles, når man iagttager de mange andre restriktioner øen er underlagt. Man kan frygte, at den præcedensdannende afgørelse betyder, at sommerhusejere fremover - med Byplanvedtægten i hånden - kan få tilladelse til forskellige private befæstede sportsanlæg eller andet i Lyngers områdets høj kvalitetsnatur.

I byplanvedtægten står bl.a. følgende:

- *§5. Stk 2: På hver grund må kun opføres eller indrettes en enkelt beboelse med de til en sådan bebyggelse sædvanlig tilhørende udhuse og garager.*
- *§12: Man må i det hele taget have øje for, at området skal bibeholdes i den nuværende karakter, og det er således ikke tilladt at anlægge "friserede" græsplæner eller lignende.*
- *§15: Påtaleret ifølge nærværende byplanvedtægt har alene Endelave Kommunalbestyrelse.*

Byplanvedtægten nr. 70.1 for Lynger /ref. 17/ stammer fra 1968 og er dermed betydeligt ældre end Endelaves forældede lokalplan fra 1989. Det er Endelave Kommunalbestyrelse, der i sin tid har formuleret og underskrevet vedtægten. Der er derfor et stort behov for opdatering og fornyelse af Lyngerområdets Byplanvedtægt, så den reflekterer et nutidigt samfund og nutidige forvaltningsprincipper.

12. Ø-udviklingsplan og SFU-plan

Det fremgår flere steder af 17. nov. 2025 høringsudkast om ændring af lov om planlægning /ref. 13/, at undtagelser fra fx. strandbeskyttelseslinien til eksempelvis anvendelse af overflødiggjorte bygninger til erhverv eller boliger, forudsætter en vedtagen Ø-udviklingsplan. Endelave har en SFU-plan, men det fremgår ikke, om denne kan erstatte en Ø-udviklingsplan. SFU-planens fokus er alene på turismeudvikling og medtager ikke behov for ikke-turistrettede emner som fx. senior-boliger.

Det fremgår endvidere, at den ansvarlige kommune sammen med øens lokalbefolkning kan udarbejde en udviklingsplan, der fastsætter sammenhængen mellem lokal udvikling og fortsat hensyntagen til beskyttelsen af natur og landskab.

For konkrete arealer hvor boliger, erhverv og faciliteter ønskes placeret, skal Ø-udviklingsplanen have det detaljeringsniveau, der kræves i lokalplaner.

Vi har forstået relationen mellem SFU-planen og Ø-handlingsplanen således:

- SFU-planen kan give input til en Ø-handlingsplan
- Ø-handlingsplanen skal være en plan, der i lighed med lokalplaner skal godkendes af kommunalbestyrelsen
- Ø-handlingsplanen omhandler alle typer af dispensation for Planloven, ikke kun de turismerettede.
- Ø-handlingsplanen har ikke nogen "udløbstid", dvs. at man skal kunne "forudse" hvilke dispensationer man ønsker i al fremtid, hvilket har været et kritikpunkt.
- Ordningen evalueres politisk i 2027

Vi er usikre på, om en ø-handlingsplan er nødvendig for at gennemføre lokalplanlagte og dispensationskrævende ø-projekter indenfor strand- og kystbeskyttelseslinien. Vi afventer derfor kommunens vurdering af, om udarbejdelse af en ø-handlingsplan er nødvendig for at opfylde den nye planlovs dispensationskrav.

Med venlig hilsen
Endelave Beboerforening

13. Referencer

1. **Strategisk-Fysisk Udviklingsplan 2023:** https://www.kystlandet.dk/sites/kystlandet.com/files/2023-08/Strategisk-fysisk%20udviklingsplan%20for%20Endelave_maj%202023_web.pdf
2. **Borgermøde Havn:** https://drive.google.com/file/d/1YWoezyPoBS28e_37idfaO_1NadivociP/view?usp=sharing
3. **Horsens Kommune, kommuneplan 2021-33:** <https://kommuneplan2021.horsens.dk/>
4. **Endelave lokalplan 1989:** <https://endelave-beboerforening.dk/wp-content/uploads/2024/01/Lokalplan-70-Endelave-som-levedygtigt-helrssamfund.pdf>
5. **Endelave Lokalplan 1989, Vejledning:** <https://endelave-beboerforening.dk/wp-content/uploads/2024/01/Lokalplan-70-Vejledning-til-lokalplanen-Endelave-som-levedygtigt-helrssamfund-PDF.pdf>
6. **Horsens Museum:** <https://museumhorsens.dk/arkaeologi/kulturmiljoeer/endelave>
7. **International Dark Sky Certification:** <https://darksky.org/what-we-do/international-dark-sky-places/>
8. **Naturpark Svanegrund:** <https://naturpark.svanegrund.dk/>
9. **Roskilde Kommune bevaringsværdige træer:** www.roskilde.dk/da-dk/service-og-selvbetjening/borger/bolig-og-byggeri/dit-hus-og-din-grund/bevaringsvaerdige-traeer-og-beplantning/
10. **Woodland Trust, England:** <https://ati.woodlandtrust.org.uk>
11. **Horsens Kommunes Biodiversitetsstrategi 2020:** https://horsens.dk/media/5j2j5tfi/biodiversitetsstrategien_enkeltsider_final-a.pdf
12. **Odder Kommunes grøfttekantsforvaltningsplan:** <https://www.odder.dk/media/17454/d2019-94907-endelig-plan-for-forvaltning-af-groeftekanter-23000293019-228130143872290.pdf>
13. **Forslag til Planlovsændring nov. 2025:** <https://prodstoragehoe-ringspo.blob.core.windows.net/a1f217d3-e288-4585-94ea-f3cdb0fd0081/Udkast%20til%20lovforslag.pdf>
14. **Kommuneplan 2021 Blå-Grønne struktur:** <https://kommuneplan2021.horsens.dk/hovedstruktur/det-store-billede-2050/blaa-groen-struktur>
15. **Horsens Kommune Grønt Danmarkskort:** <https://kommuneplan2021.horsens.dk/retninglinjer/natur-landskab/groent-danmarkskort/>
16. **Møllegrund og Flasken, lovgrundlag for adgangsbegrænsning:** Møllegrund: www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/1995/14011 samt Flasken: www.retsinformation.dk/eli/Ita/2016/858
17. **Byplanvedtægt for Lynger:** <https://lynger.dk/?p=904>
18. **VE rapport for Endelave:** <https://endelave-beboerforening.dk/wp-content/uploads/2024/11/AAU-GRUPPE-1-Endelaves-energisystem-3-scenarier.pdf>
19. **Beboerforeningens Høringssvar til Kommuneplan 2021-33:** <https://endelave-beboerforening.dk/wp-content/uploads/2026/02/20260117-Endelave-Beboerforenings-hoeringssvar-til-Kommuneplan-2025-37.pdf>